

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија” бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди наставната програма по македонски јазик за учениците од другите заедници за VII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со аутизам, пречки во психичкиот развој и мултихендикеп во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

АДАПТИРАНА НАСТАВНА ПРОГРАМА ЗА
УЧЕНИЦИТЕ СО АУТИЗАМ, ПРЕЧКИ ВО
ПСИХИЧКИОТ РАЗВОЈ И МУЛТИХЕНДИКЕП

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК
за учениците од другите заедници

VII ОДДЕЛЕНИЕ

Скопје, август 2014

**ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

1. ВОВЕД

Наставата по македонски јазик на учениците им овозможува да развиваат интерес за запознавање и применување на македонскиот јазик како средство за комуникација, за учење, за уметничко изразување во средината во која растат и живеат. Преку наставата по македонски јазик се развиваат способностите за слушање, читање, пишување, усно и писмено изразување, сфаќање, доживување и толкување како на јазикот така и на литературните текстови.

Овој наставен предмет создава основа за стекнување знаења и од други наставни предмети затоа што преку практиката на воспитно-образовната работа по овој предмет се оперира со интегрално поврзаните процеси: мислење-говор-читање со разбирање. Со примена на интегрално поврзаните процеси во наставата по предметот македонски јазик учениците стекнуваат способности да ги користат содржините од останатите наставни предмети кои ги изучуваат.

Учениците преку оваа настава ќе се запознаат со структурата и системот на македонскиот стандарден јазик и на сите нивоа ќе ја усвојуваат и ќе ја применуваат стандарднојазичната норма (фонетско-фонолошка, морфолошка, синтаксичка, лексичка, правописна и ортоепска).

Според наставниот план за предметот македонски јазик за заедниците во VII одделение се планирани по 3 часа неделно, односно 108 наставни часа годишно.

Наставниот предмет македонски јазик во наставниот план има статус на задолжителен наставен предмет.

2. ЦЕЛИ НА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД ОД IV ДО IX ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката да:

- се оспособи за усно и писмено изразување;
- го збогати својот речник;
- усвои поими, содржини и правила од граматиката, правоорот и правоисот на македонскиот литературен јазик;
- ја запознае функцијата на зборовите и нивната примена во усното и писменото изразување;
- се поттикнува да чита и анализира текстови од уметничка и народна литература соодветна на возраста;
- препознае книжевни дела соодветно на возраста применувајќи ги основните теоретски поими (строфа, стих, рима, лик, дејство);
- препознае разни форми на писмено изразување (креативни текстови; текстови за практична намена);
- се поттикнува да користи книги и друг вид литература од библиотеките и од други извори;
- се запознае со литературни, сценски, филмски и друг вид медиумски остварувања;
- комуницира на македонски јазик во конкретен контекст и користи литература напишана на македонски јазик;
- се запознае со историските, културните и литературните достигнувања на македонскиот народ;
- се оспособи за продолжување на образованието на македонски јазик;
- се оспособи за комуникација на македонски јазик;
- развива свест за значењето на мирот, толеранцијата и соработката меѓу луѓето од различни култури.

3. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ЗА VII ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката да:

- се оспособи за правопис и правоговор на согласите и самогласките;
- разликува зборови и категории кај видовите зборови;
- го проширува знаењето за видовите зборови: именки, придавки, глаголи, броеви;
- усвојува поими и правила од граматиката, правописот и правоворот на македонскиот стандарден јазик;
- користи правилен ред на зборовите во реченицата;
- се оспособува за пишување текст;
- користи граматички и правописни норми при читањето и пишувањето;
- го збогатува речникот со нови зборови;
- развива чувство на припадност кон својата и почит кон другите култури;
- се оспособи за усно и писмено раскажување и прераскажување текст;
- следи информација од различни медиуми и да пренесува кратки информации;
- може вербално да репродуцира зборови и едноставни јазични искази;
- се оспособи да применува ИКТ во наставата;
- се здобие со основни информации од театарската и филмската уметност;
- ја коригира и усовршува артикулацијата на гласовите во македонскиот јазик (во зборови и реченици).

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ЈАЗИК			
Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да:</p> <p>-се запознае со македонските народни говори;</p> <p>-ја знае поделбата на согласките според начинот на образување;</p> <p>- се оспособи за правилна аудитивна перцепција на гласовите и зборовите со помош на сурдотехнички помагала;</p> <p>-се оспособи за читање на гласовите од уста;</p> <p>-ја совлада дактилологијата на гласовите;</p>	<p>Македонски народни говори</p> <p>Дактилологија</p>	<p>Народни говори</p> <p>Согласки</p> <p>Читање говор од уста</p> <p>Дактилологија</p>	<p>Видео записи од различни подрачја во Македонија и нивниот говор.</p> <p>Слушање аудио записи за различни говори.</p> <p>Корелација со мајчиниот јазик преку вежби и примери.</p> <p>Вежби за разликување на согласките, вежби преку самостојно изговарање на секој глас, вежби за изговор на одредени гласови во одбрани зборови.</p> <p>Вежби за правилен изговор на согласките.</p> <p>Вежби за повторување на фонетски знаења преку вежби со карти: согласки со црвена боја, а самогласки со сина боја.</p> <p>Вежби со учење нови зборови во конкретен контекст.</p> <p>Вежби со симулирање ситуации за користење зборови од секојдневниот живот.</p> <p>Користење на ИКТ - учење нови зборови од интернет статија.</p>

<p>- се запознае со акцентот во македонскиот литературен јазик; - добие претстава за правилното акцентирање;</p> <p>-ги осознае граматичките категории кај именките; -разликува род и број кај именките; -ги препознае единските и множинските форми кај именките;</p> <p>-ги препознае граматичките категории кај глаголите;</p> <p>-да се оспособи да го препознава глаголот во форми кои означуваат дејства кои се случуваат во моментот на зборувањето, пред или по моментот на зборувањето.</p> <p>-препознава придавки во реченица; -препознава придавки по род и број; -препознава степенувани придавки;</p>	<p>Именки</p> <p>Грамматички категории кај именките (род и број)</p> <p>Глаголи Грамматички категории кај глаголите: лице и време</p> <p>Придавки</p> <p>Грамматички категории кај придавките(род и број, степенување)</p>	<p>Акцент</p> <p>Именки</p> <p>Грамматички категории кај именките (род и број)</p> <p>Глаголи Грамматички категории кај глаголите</p> <p>Грамматичка категорија: род и број и степен кај придавките.</p>	<p>Со помош на наставникот се чита текст во кој има двосложни и тросложни зборови. Учениците го обележуваат акцентот кај зборовите.</p> <p>Вежби со правоговор. Вежби за разликување и правилна примена на именките(практична примена на бројот кај именките).</p> <p>Вежби за сопствени и општи именки. Вежби со глаголите во сегашност, минатост и идност. Практични примери. Вежби преку прашања: Што појадувавте денеска? Што е вашата задача сега? Што сакате да гледате попладне на телевизија?</p> <p>Вежби со барање на зборови што опишуваат-придавки. Вежби со дополнување придавки на дадена именка, на пример, маче(мило, големо, бело...)Наставникот помага со прашања –какво е.....? Работа во групи: учениците добиваат слики од парк – треба да ги опишат користејќи придавки, сликите се различни па од учениците се очекува да користат и различни придавки. Пр. Паркот е мал. Летаат шарени пеперутки. Жолтото сонце грее.... Пр.2 Том има дрвено столче. Лела има мала кукла. Високиот дедо стои.</p>
---	--	--	---

<p>-препознава броеви во реченица; -ги препознава граматичките категории кај броевите; -има претстава за точна и приближна бројност;</p> <p>- да ги препознава главните реченични членови;</p> <p>-се оспособи за правилна употреба на правописните и интерпункциските знаци; -ги разликува интерпункциските знаци.</p>	<p>Броеви Грамматички категории кај броевите Бројни форми за лица. Приближна бројност</p> <p>Подмет Прирок</p> <p>Употреба на интерпункциските знаци</p>	<p>Броеви Грамматички категории кај броевите</p> <p>Подмет Прирок</p> <p>Интерпункција (поим) Интерпункциски знаци</p>	<p>Пр.3 Јас сум повисок од тебе, а наставникот е највисок. Мојата тетратка е мала, но твојата е помала.</p> <p>Вежби со препознавање на броевите во даден текст. Пример: Тој има пет тетратки. Сега сака да си купи осум моливи. Или пак: Надвор пет-шест деца трчаат. Двајца седат, тројца стојат.</p> <p>Вежби со прости реченици за откривање подмери и прирок преку прашања од наставникот: кој и што прави.</p> <p>Вежби за правилна употреба на интерпункциските знаци.</p> <p>Вежби за правилно користење на знаците - текст во кој има измешано поставени интерпункциски знаци.</p>
---	--	--	---

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ЛИТЕРАТУРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да:</p> <p>-се запознае со македонската народна поезија;</p> <p>-препознава лирски песни според мотив(хумористични, љубовни, пејзажни, родољубиви);</p> <p>-препознава поетски творби; -препознава стих и строфа во поетска творба;</p> <p>-препознава стилско изразно средтво епитет; -препознава стилско изразно средтво ономапопеја; -знае содржина на даден текст; -препознава тема на даден текст; -препознава идеја на даден текст;</p> <p>-го препознава раскажувачот во текстот: кој раскажува?</p> <p>-да се запознае со македонските легенди и преданија;</p>	<p>Народна поезија</p> <p>Видови песни според мотивот</p> <p>Делови на поетска творба стих и строфа</p> <p>Елементи на прозен текст: содржина, тема и идеја</p> <p>Раскажувач (наратор)</p> <p>Легенди и преданија</p> <p>Драма</p>	<p>Народна поезија Авторска поезија</p> <p>Мотив</p> <p>Стих Строфа</p> <p>Стилски изразни средства: епитет, ономапопеја</p> <p>Содржина Тема Идеја Раскажувач</p> <p>Легенди и преданија</p> <p>Драма</p>	<p>Аудио записи од авторска и народна поезија. Читање од страна на наставникот одбрани стихови, препознавање.</p> <p>Читање песни со различни мотиви, нивно препознавање.</p> <p>Препознавање стихови и строфи во поетска творба.</p> <p>Вежби откривање стилски изразни средства во даден текст.</p> <p>Вежби - творење песна.</p> <p>Вежби: Кој ни ја раскажува приказната? Читање и разговор на куси прозни текстови. Препознавање тема и идеја во кратки текстови. Читање македонски легенди и преданија. Следење видео запис или посета на театарска претстава. Читање на извадок од драмско дело.</p>

<p>-препознава драма како литературен род;</p> <p>-препознава комедија како драмски вид;</p> <p>-препознава карактеристики на ликови во драма.</p>	<p>Комедија Ликови во драмски текст</p>	<p>Комедија Ликови</p>	<p>Разговор за ликови во извадок од драмски текст.</p>
--	---	----------------------------	--

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученико/ученичката да:</p> <ul style="list-style-type: none"> - води разговор на одредена тема на македонски јазик; - оспособи за раскажување на настани и случувања. - се оспособи да опишува; <p>-да се оспособи за артикулација на гласови и зборови во реченици.</p>	<p>Разговор</p> <p>Раскажување</p> <p>Опишување</p> <p>Артикулација</p>	<p>Разговор</p> <p>Раскажување</p> <p>Опишување</p>	<p>Вежби за водење импровизирани разговори во различни животни ситуации (во автобус, во продавница итн.</p> <p>Вежби: именување лица, животни, предмети, објекти, одредени состојби по дадени слики.</p> <p>Вежби за раскажување и прераскажување.</p> <p>Вежби со опис на нешто ним блиско.</p> <p>Вежби - прашања-одговори.</p> <p>Вежби: активности за постигање правилна артикулација на зборовите во реченицата.</p> <p>Вежби: индивидуални и групни активности во функција на корекција на артикулацијата во изговорот на гласовите.</p> <p>Говорни вежби.</p>

ПРОГРАМСКО ПОДРАЧЈЕ МЕДИУМСКА КУЛТУРА

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката да: -да препознава забавни и образовни емисии; -препознава играни и анимирани филмови</p>	<p>Видови емисии Видови филмови</p>	<p>Видови емисии Видови филмови</p>	<p>Следење на емисии со образовен и забавен карактер. Филмови-следење исечоци.</p>

5. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО АУТИЗАМ

Учениците со аутизам покажуваат карактеристики на лица кои живеат во свој сопствен свет, надвор од случувањата околу себе. Тие се често повлечени во себе и не реагираат на случувањата околу себе. Децата со аутизам покажуваат квалитативно оштетување на реципрочните и социјални интеракции, како и на шемите за комуникација. Се повлекуваат во себе, ги одбегнуваат другарчињата или пак спротивно, воспоставуваат нагласено силни односи со другите, со кои едноставно се стопуваат, формираат една симбиоза и секој обид да се раскине оваа врска ги фрла во длабока болка, анксиозност, лутина и немир. Учениците одбегнуваат допир и гледање во очи со други лица. Многу тешко прифаќаат новини, така што секое воведување во нова игра (вежба) потребно е многу внимателно да се направи. Односот со околината го остваруваат преку своите сетила, тие допираат, мирисаат ставаат во уста.

Говорот кај овие ученици варира и може воопшто да не е развиен. Нивниот говор се карактеризира со ехолалија (повторување зборови кои им се кажани), со недостаток на сврзници во реченицата и со неадекватна употреба на заменките. Имаат сиромашен број зборови и аграматичен говор. Интелектуалниот развој им е успорен. Фокусот на наставните програми треба да биде насочен на учење на социјални и комуникативни вештини, индивидуално. Наставниците треба да бидат инвентивни, полни со идеи и флексибилни за да го приспособат методот на учење и поучување за потребите на ученикот.

6. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО ПРЕЧКИ ВО ПСИХИЧКИОТ РАЗВОЈ

Учениците со интелектуална попреченост најчесто отстапуваат во своето адаптивно однесување во однос на една или во сите три компоненти (поимовни, социјални или практични вештини). Учениците со интелектуална попреченост не се во состојба да го прилагодат своето однесување и став спрема дадена ситуација. Тие применуваат стари, порано научени шеми на однесување, а помнењето им е емоционално обоено и селективно. Поради потешкотии во комуникацијата со околината, краткотрајното и нарушено внимание, својата немоќ ја искажуваат низ беспричински страв или гнев, па затоа се често авто или хетеро агресивни. Методите на работа треба да се прилагодат на нивното внимание, можност и интерес за содржините кои се усвојуваат.

7. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставната програма по предметот македонски јазик овозможува интегрирано планирање со наставата по предметите: ликовно образование, музичко образование и физичко и здравствено образование. Во интегрирано планирање на предметното подрачје Јазик (граматика) можат да се вклучат и содржини од: математика (при сфаќање на односот меѓу предметите и зборовите, со приближната и точната бројност на броевите како видови зборови); со ликовно образование (со претставување преку цртежи на настани и ликови од работени дела, книжевни

текстови) со музички стимулации и ритмички вежби (преку содржините кои се поврзани со самогласките и согласките, со ритмиката на поетските дела), физичко и здравствено образование (се прават вежби за правилно дишење при изговор на конкретни самогласки и согласки или при симулација на определени надворешни описи на ликови од книжевни дела).

Во севкупното планирање на содржините на наставниот предмет македонски јазик треба да се вклучуваат и планирања кои се поврзани со вреднување на постигањата на учениците за време на реализацијата на наставната програма и на крај од определени образовни периоди. Тоа подразбира дека вреднувањето треба да е дел и од дневните, тематските и од глобалните планирања на наставниот процес.

Планирањето на наставата по македонски јазик треба да биде во координација со наставниот план и програмата за овој предмет и да ги опфаќа програмските содржини на сите образовно-воспитни подрачја. При одредувањето на бројот на часовите за предметните подрачја треба да се имаат предвид индивидуалните способности на учениците, како и специфичностите на условите за изведување на оваа настава во училиштето. Во планирањето на наставната програма треба да се води сметка за различното тежинско ниво на програмските содржини во рамките на програмата што се извлекува од поставеноста на целите што треба да е основа на планирањето на наставниот процес. Во планирањето, исто така, како појдовна основа треба да е и поставеноста на наставната содржина, потребниот временски рок за реализација на истата, како и нивото на постигања на поставените цели. Сепак, се препорачува да нема впечатливо големи временски отстапки за содржинската реализација.

Фондот на часови по наставниот предмет изнесува 108 часа годишно, 3 часа неделно.

Наставни средства:

- учебник избран на ниво на училиштето за соодветниот предмет, одобрен од страна на министерот;
- енциклопедии, речници и сл.;
- Интернет, образовни софтвери;
- списанија;
- визуелни средства и други средства, ДВД-плеер и др.;
- други извори на учење во непосредната околина: споменици на културата, музеи, домови на културата, библиотеки, медиотеки, кина, театри, национални паркови итн.

8. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

ДИЈАГНОСТИЧКО ПРОВЕРУВАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

На почетокот на учебната година наставникот врши дијагностичко проверување на предзнаењата на учениците со цел да се запознае со знаењата кои ги имаат учениците и истото да го искоисти во функција на квалитетното планирање и реализирање на идните активности. Дијагностичкото проверување наставникот може да го реализира со примена на повеќе инструменти како што се: усни прашања подготвени од наставникот, усни прашања подготвени од учениците, пишување кратки состави, разговор.

Добиените одговори се слика на ученичките предзнаења во најширока смисла на зборот и претставуваат основа за планирањата за реализација на наставната програма и процесот на оценување во текот на наставната година.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Во текот на наставата по македонски јазик во седмо одделение се препорачува формативно следење кое ќе овозможи формирање на објективни описи како повратна информација за постигањата на учениците во определен временски период. Формативното следење на постигањата на учениците наставникот може да го реализира со користење на соодветни методи и постапки:

- разговори наставник/ученик;
- презентации;
- вежби;
- домашни работи;
- портфолио-собирање на показатели (детски изработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно.

Портфолиото треба во текот на целата година да им е достапно на родителите за да можат да придонесат во квалитетната реализација на наставата по македонски јазик

Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци продолжува во наредното, повисоко одделение.

Добиените резултати од следењето на постигањата на учениците овозможуваат креирање на планираните усни и пишани повратни информации кои се наменети за учениците, за родителите и за самите наставници. На крајот од секое тримесечје, врз основа на сознанијата од формативното оценување, се реализира микросумативно оценување од чишто резултати се оформуваат тримесечните вреднувања за постигањата на учениците.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Врз основа на целокупните податоци добиени од следењето, проверката на постигањата на учениците во текот на реализацијата на Наставната програма наставникот ја констатира развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје.

Од формативните оценувања произлегува сумативната оценка. Наставникот раководејќи се од поставените нивоа на постигања во тек на определени временски периоди за секој ученик посебно на крајот на учебната година внесува соодветни нумерички оценки.

ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови за реализацијата се темели на Нормативот за простор за VII одделение и за наставните средства за VII одделение донесен од страна на министерот за образование и наука.

НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Наставата по македонски јазик во седмо одделение може да ја изведува лице кое завршило:

Филолошки (порано Филозофски факултет):

-студиска група за македонски јазик и македонска книжевност;

-студиска група за македонски јазик и книжевност;

-студиска група за македонска книжевност и јужнословенски книжевности(порано книжевности на народите на СФРЈ);

-студиска група за општа и компаративна книжевност - наставна насока,

-студиска група за општа и компаративна книжевност - друга насока, со здобиена соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка на соодветен факултет;

-двопредметни студии по македонски јазик и англиски јазик, македонски и француски јазик, македонски јазик и германски јазик;

-покрај соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка на соодветен факултет наставниот кадар треба да се здобие и со дополнителна дефектолошка дообразба на соодветен факултет;

- дипломиран дефектолог.

Доколку на објавениот оглас не конкурирало лице со стекнато образование од горенаведените студиски групи, настава може да изведува и лице кое завршило:

-македонски јазик како втор главен предмет-наставна насока.

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по македонски јазик за учениците од другите заедници за VII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со аутизам, пречки во психичкиот развој и мултихендикеп во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Бр. 11-14403/1 од 10.09.2014 година
Скопје

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор м-р Марина Д. Ѓоргиевска, советник
Контролирал: Трајче Ѓоргиевски, раководител на одделение
Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор